

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.11.2015, sp. zn. 30 Nd 201/2013, ECLI:CZ:NS:2015:30.ND.201.2013.1

Číslo: 96/2016

Právní věta: České soudy mají pravomoc zahájit řízení o schválení právního úkonu učiněného v dědickém řízení za nezletilého, který má obvyklý pobyt v jiném členském státě Evropské unie, než je Česká republika, výhradně za podmínek čl. 12 odst. 3 nařízení Brusel II bis.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 11.11.2015

Spisová značka: 30 Nd 201/2013

Číslo rozhodnutí: 96

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Příslušnost soudu mezinárodní

Předpisy: čl. 12 odst. 3 Nařízení () č. 2201/2003
čl. 8 Nařízení () č. 2201/2003

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud v řízení o určení místní příslušnosti podle § 11 odst. 3 o.s.ř. rozhodl tak, že se neurčuje, který soud věc projedná a rozhodne.

1. M ě s t s k ý s o u d v Brně usnesením ze dne 27. 4. 2010, č. j. 60 D 420/2010 – 5, zahájil řízení o dědictví po Mgr. G. M., zemřelé dne 8. 5. 2009 v N. Provedením úkonů v řízení o dědictví byla pověřena jako soudní komisařka notářka JUDr. M. M. Soudní komisařka zjistila, že zemřelá byla občankou České republiky, v době smrti trvale bytem B. Manžel zemřelé, B. J. E. M., toho času bytem K., a dvě nezletilé děti, M. M. a E. J. M., toho času bytem K., žili v N. Jelikož obě nezletilé děti měly obvyklé bydliště mimo území České republiky, Městský soud v Brně ustanovil usnesením ze dne 26. 10. 2010, sp. zn. 40 Nc 82/2010, za kolizního opatrovníka nezletilých matku zemřelé, PaedDr. D. M. Ustanovení opatrovníka bylo dne 27. 4. 2011 potvrzeno usnesením Krajského soudu v Brně, sp. zn. 18 Co 101/2011.

2. Dne 14. 7. 2011 uzavřeli účastníci, Ing. M. S., sestra zemřelé zastupující pozůstalého manžela, a PaedDr. D. M., CSc., kolizní opatrovnice nezletilých pozůstalých dětí, dědickou dohodu.

3. V průběhu dědického řízení došlo k úmrtí PaedDr. D. M., načež Městský soud v Brně dne 7. 10. 2011 určil usnesením sp. zn. 40 P 71/2011 nezletilým dětem nového kolizního opatrovníka, syna pozůstalé sestry, D. S. Ke změně zastoupení došlo i na straně pozůstalého manžela, který stáhl plnou

moc udělenou pozůstalé sestře M. S. a nechal se v dědickém řízení dále zastupovat advokátkou JUDr. F. Právní zástupkyně pozůstalého manžela v dědickém řízení dne 2. 8. 2012 uvedla nové skutečnosti, a to že pozůstalá měla obvyklé bydliště v době úmrtí v N., v B. měla pouze vedený trvalý pobyt, který ovšem neodpovídal skutečnosti. Dále upozornila na dědické řízení, které již proběhlo v N, a předložila nizozemské potvrzení o dědickém právu ze dne 14. 3. 2011. Účastníci na jednání vyjádřili souhlas s dědickou dohodou uzavřenou původně dne 14. 7. 2011 a pozměněnou takovým způsobem, aby odpovídala dědickému řízení, které již proběhlo v N.

4. Jelikož byla tato dohoda uzavřena za nezletilé děti, podléhala dále schválení opatrovnického soudu. Dne 3. 8. 2012 proto soudní komisařka předložila spis Městskému soudu v Brně ke schválení právního úkonu - dědické dohody - za nezletilé děti. Městský soud v Brně přípisem ze dne 29. 3. 2013 vrátil soudní komisařce dědický spis bez věcného vyřízení se sdělením, že obě nezletilé děti žijí dlouhodobě mimo území České republiky, a tedy mimo obvod Městského soudu, a v České republice mají navíc ukončen pobyt občana ČR. V návaznosti na to soudní komisařka dne 18. 4. 2013 požádala Městský soud o vydání usnesení o místní nepříslušnosti a postoupení věci Nejvyššímu soudu podle § 11 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen o. s. ř.) k určení místně příslušného soudu, který věc projedná a rozhodne. Městský soud v Brně přípisem ze dne 19. 6. 2013 opětovně vrátil soudní komisařce dědický spis bez věcného vyřízení s vyjádřením, že řízení o schválení právního úkonu za nezletilého u něj nebylo zahájeno, jelikož si je soud vědom své nepříslušnosti. Proto nemůže ani vyslovit svou místní nepříslušnost a rozhodnout o předložení věci Nejvyššímu soudu.

5. Soudní komisařka se proto dne 10. 7. 2013 obrátila na Nejvyšší soud se žádostí o určení místně příslušného soudu, který bude rozhodovat o schválení právního úkonu uzavření dědické dohody za nezletilé pozůstalé děti, ve smyslu § 11 odst. 3 o. s. ř.

6. Podle § 11 odst. 3 o. s. ř. platí, že jde-li o věc, která patří do pravomoci soudů České republiky, ale podmínky místní příslušnosti chybějí nebo je nelze zjistit, určí Nejvyšší soud, který soud věc projedná a rozhodne.

7. V případě, kdy je Nejvyššímu soudu přímo předložen návrh na určení soudu, který věc projedná a rozhodne (tj. tehdy, jestliže řízení v dané věci před žádným z českých soudů dosud neprobíhá), a to společně se žalobou nebo jiným návrhem na zahájení řízení, zkoumá Nejvyšší soud v rámci postupu podle § 11 odst. 3 o. s. ř. i podmínky pravomoci českých soudů (srov. kupř. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2013, sp. zn. [30 Nd 290/2013](#), a usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. [31 Nd 316/2013](#), uveřejněné pod č. 11/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Vzhledem k tomu, že v projednávané věci se na Nejvyšší soud obrací přímo soudní komisařka, aniž by před Městským soudem v Brně v předmětné věci probíhalo řízení o schválení právního úkonu za nezletilé, musí se Nejvyšší soud předně vypořádat s otázkou, zda je dána pravomoc soudů České republiky řízení v uvedené věci zahájit.

8. Z členství České republiky v Evropské unii plyne povinnost vnitrostátních soudů aplikovat příslušné přímo použitelné předpisy unijního práva přednostně před vnitrostátním právem. Vzhledem k tomu, že nezletilé pozůstalé děti, jakož i pozůstalý manžel, mají obvyklé bydliště na území N., je nutné posoudit přednostní použití unijních předpisů, v projednávaném případě konkrétně nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (dále „nařízení Brusel II bis“). Dané nařízení se podle svého čl. 1 odst. 1 písm. b) „vztahuje na občanskoprávní věci týkající se ... přiznání, výkonu, převedení a úplného nebo částečného odnětí rodičovské zodpovědnosti“, přičemž dle čl. 1 odst. 2 písm. e) se tato působnost týká (krom jiného) „opatření k ochraně dítěte spojených se správou, zachováním a nakládáním se jměním dítěte“. Článek 1 odst. 3 písm. f) nařízení Brusel II bis nicméně vylučuje z věcné působnosti

nařízení věci týkající se správy jmění nebo dědictví. S ohledem na takto vymezenou věcnou působnost se Nejvyšší soud zabýval otázkou, jakou povahu má řízení o schválení právního úkonu za nezletilého, učiněného v rámci v dědickém řízení, a zda je lze charakterizovat jako „opatření k ochraně dítěte spojené se správou, zachováním a nakládáním jmění dítěte“ v rámci výkonu rodičovské zodpovědnosti ve smyslu čl. 1 odst. 2 písm. e) nařízení Brusel II bis, nebo zda jde o věc nebo opatření vyloučené z věcné působnosti nařízení Brusel II bis ve smyslu tzv. „dědické výjimky“ uvedené v jeho čl. 1 odst. 3 písm. f).

9. Vzhledem k tomu, že nelze přijmout jednoznačný závěr, zda dát přednost negativnímu či pozitivnímu vymezení působnosti nařízení, a jasné vodítko pro obdobný případ nelze najít ani v judikatuře Soudního dvora, nejedná se o *acte clair* ani o *acte éclairé* (viz rozsudek Soudního dvora ze dne 6. 10. 1982, ve věci 283/81, Cilfit). Nejvyšší soud, jako soud jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, proto usnesením ze dne 25. 6. 2014, č. j. [30 Nd 201/2013](#) – 87, řízení přerušil a požádal na základě článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie Soudní dvůr Evropské unie o odpověď na následující předběžnou otázku:

10. Je-li za nezletilého jeho opatrovníkem uzavřena dědická dohoda, která ke své platnosti vyžaduje schválení soudem, jedná se ze strany soudu o opatření ve smyslu čl. 1 odst. 1 písm. b), nebo o opatření ve smyslu čl. 1 odst. 3 písm. f) nařízení č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000?

11. Rozsudkem ze dne 6. 10. 2015 ve věci C-404/14 Soudní dvůr rozhodl takto:

12. „Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 musí být vykládáno v tom smyslu, že schválení dědické dohody uzavřené opatrovníkem nezletilých dětí za tyto děti představuje opatření týkající se výkonu rodičovské zodpovědnosti ve smyslu čl. 1 odst. 1 písm. b) tohoto nařízení, které proto spadá do rozsahu působnosti posledně uvedeného nařízení, a nikoliv opatření týkající se dědictví ve smyslu čl. 1 odst. 3 písm. f) uvedeného nařízení, které je z rozsahu působnosti tohoto nařízení vyloučeno.“

13. Soudní dvůr tedy dospěl k závěru, že schválení dědické dohody je opatřením přijatým s ohledem na právní způsobilost nezletilého, které má chránit jeho nejlepší zájem a týká se přímo právní způsobilosti fyzické osoby. Skutečnost, že o schválení bylo požádáno v rámci dědického řízení, nemůže být z hlediska posouzení, zda toto opatření spadalo do dědického práva, určující. Nutnost získat schválení opatrovnického soudu je přímým důsledkem osobního stavu a způsobilosti dětí a je opatřením k ochraně dítěte spojeným se správou, zachováním a nakládáním se jměním dítěte v rámci výkonu rodičovské zodpovědnosti ve smyslu nařízení Brusel II bis (odst. 28–31 rozsudku). Soudní dvůr nicméně reagoval na úvahu Nejvyššího soudu, zda by rozdělením procesu rozhodování o dědictví do dvou různých členských států – státu, kde bylo zahájeno dědické řízení, a státu obvyklého bydliště dítěte podle čl. 8 odst. 1 nařízení Brusel II bis – nebyl ohrožen nejlepší zájem dítěte. V tomto ohledu poznamenal, že podle čl. 12 odst. 3 nařízení Brusel II bis jsou soudy členského státu příslušné k rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti i v jiných řízeních, než která jsou uvedena v odstavci 1 tohoto článku, v případě, že dítě má jednak silný vztah k tomuto členskému státu, zejména z toho důvodu, že jeden z nositelů rodičovské zodpovědnosti má v tomto členském státě obvyklé bydliště nebo je dítě státním příslušníkem tohoto členského státu, a jednak všechny strany řízení v době zahájení řízení příslušnost soudů tohoto členského státu výslovně či jiným jednoznačným způsobem přijaly a je to v zájmu dítěte. V projednávaném případě tak lze založit příslušnost soudu, kterému byla předložena ke schválení dědická dohoda, i když tento soud není soudem obvyklého bydliště dítěte, pokud jsou splněny výše uvedené podmínky (odst. 36–37 rozsudku).

14. Nejvyšší soud proto konstatuje, že promítnutí závěrů Soudního dvora o aplikovatelnosti nařízení Brusel II bis na řízení o schválení úkonu za nezletilého má za následek nutnost posouzení mezinárodní příslušnosti (pravomoci) českých soudů podle relevantních ustanovení daného nařízení.

15. Podle čl. 8 nařízení Brusel II bis jsou soudy členského státu příslušné ve věci rodičovské zodpovědnosti k dítěti, které má v době podání žaloby obvyklé bydliště na území tohoto členského státu.

16. Podle čl. 12 odst. 3 nařízení Brusel II bis jsou soudy členského státu příslušné k rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti i v jiných řízeních, než která jsou uvedena v odstavci 1 (tj. řízení o návrhu na rozvod, rozluky nebo na prohlášení manželství za neplatné), v případě, že

a) dítě má silný vztah k tomuto členskému státu, zejména z toho důvodu, že jeden z nositelů rodičovské zodpovědnosti má v tomto členském státě obvyklé bydliště nebo dítě je státním příslušníkem tohoto členského státu,

b) všechny strany řízení v době zahájení řízení příslušnost soudů výslovně či jiným jednoznačným způsobem přijaly a je to v zájmu dítěte.

17. V projednávané věci mají nezletilí obvyklé bydliště v Nizozemsku. Mezinárodní příslušnost pro řízení o schválení právního úkonu za ně je proto podle čl. 8 nařízení Brusel II bis svěřena nizozemským soudům. Nejsou tedy v danou chvíli splněny podmínky § 11 odst. 3 o. s. ř. stran pravomoci českých soudů k tomu, aby byl Nejvyšším soudem určen soud, který věc projedná a rozhodne. Nejvyšší soud z toho důvodu rozhodl, že se neurčuje, který soud je příslušný k projednání a rozhodnutí této věci, jak je uvedeno ve výroku tohoto rozhodnutí.

18. *Obiter dictum* Nejvyšší soud v souladu s rozsudkem Soudního dvora poukazuje na možnost založení mezinárodní příslušnosti podle čl. 12 odst. 3 nařízení Brusel II bis.

19. V tomto ohledu Nejvyšší soud poznamenává, že pravidla pro určení příslušnosti ve věcech rodičovské zodpovědnosti stanovená nařízením Brusel II bis jsou formulována s ohledem na nejlepší zájmy dítěte, zejména na blízkost, což znamená, že příslušným by měl být především soud členského státu, ve kterém má dítě své obvyklé bydliště, s výjimkou určitých případů změny bydliště dítěte, nebo soud určený dohodou nositelů rodičovské zodpovědnosti (bod 12 preambule nařízení Brusel II bis). Vyjma místa obvyklého bydliště tak mohou být za přesně stanovených podmínek k projednání příslušné i soudy, jejichž příslušnost jinak dána není. Ve smyslu čl. 12 odst. 3 nařízení ale strany musí příslušnost daného soudu výslovně či jiným jednoznačným způsobem přijmout a současně musí být naplněna podmínka silného vztahu dítěte k členskému státu a podmínka souladu se zájmem dítěte.

20. Podle rozsudku Soudního dvora ze dne 12. 11. 2014, ve věci C-656/13, L proti M, ustanovení čl. 12 odst. 3 nařízení Brusel II bis umožňuje založit příslušnost soudu členského státu, v němž dítě nemá obvyklé bydliště, i v případě, že u zvoleného soudu neprobíhá žádné jiné řízení, přičemž ustanovení čl. 12 odst. 3 vykládané ve světle čl. 16 vyžaduje, aby byla prokázána existence výslovné nebo přinejmenším jednoznačné shody ohledně uvedené prorogace příslušnosti mezi všemi účastníky řízení, a to nejpozději ke dni, kdy je návrh na zahájení řízení nebo jiná obdobná písemnost podán ke zvolenému soudu. Strany tak existencí výslovné nebo jednoznačné shody, ve spojení s naplněním dalších podmínek, mohou založit příslušnost konkrétního soudu, který by jinak k projednání příslušný nebyl. Prorogace soudu, která představuje jistou výjimku z obecné příslušnosti určené podle obvyklého bydliště dítěte, je tak spojena jak s mezinárodní příslušností (pravomocí) soudu, tak s místní příslušností, a otázka mezinárodní příslušnosti (pravomoci) se proto s otázkou místní příslušnosti kryje (obdobně viz kupř. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2011, sp. zn. [4 Nd](#)

[225/2011](#)).

21. V posuzované věci dosud nedošlo k zahájení řízení o schválení právního úkonu za nezletilé, neboť Městský soud v Brně nereagoval na podnět soudní komisařky k zahájení tohoto řízení ze dne 3. 8. 2012. Nelze tedy vyloučit, že by případně ke dni zahájení takového řízení mohly být splněny podmínky čl. 12 odst. 3 nařízení Brusel II bis, zakládající pravomoc českých soudů ke schválení právního úkonu za nezletilé, tj. existence silného vztahu dítěte k České republice, výslovné či jiným jednoznačným způsobem učiněné přijetí příslušnosti soudu účastníky řízení, přičemž pravomoc českého soudu by musela být v zájmu nezletilých.

22. V tomto ohledu nelze přehlédnout, že silný vztah nezletilých k České republice je dán v souladu s demonstrativním výčtem v čl. 12 odst. 3 písm. a) nařízení Brusel II bis jejich občanstvím, neboť jsou jak občany Nizozemského království, tak občany České republiky. Zbývá tedy zjistit stanovisko v úvahu přicházejících účastníků řízení o schválení právního úkonu za nezletilé k možnému vedení řízení před soudy v České republice, když schválení úkonu za nezletilého v České republice je v zájmu nezletilých, neboť prodlužování procesu schválení úkonu by jenom oddálilo možnost další dispozice s majetkem. Zjištění výše uvedeného stanoviska je na soudní komisařce.

23. Pokud budou v době zahájení řízení splněny předpoklady pro použití čl. 12 odst. 3 nařízení Brusel II bis, je prorogovaný soud i místně příslušným, a není potřeba určení místně příslušného soudu ve smyslu § 11 odst. 3 o. s. ř.